

Crna Gora
Vlada Crne Gore

MINISTARSTVO PROSVJETE

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Katalozi znanja – predmetni programi

FILOZOFIJA

III ili IV razred stručne škole

FILOZOFIJA

III ili IV razred srednje stručne škole za područja rada
muzička umjetnost i likovna umjetnost

Podgorica 2014.

Katalozi znanja – predmetni programi

FILOZOFIJA

III ili IV razred srednje stručne škole

FILOZOFIJA

III ili IV razred srednje stručne škole za područja rada muzička umjetnost i likovna umjetnost

Izdavač:

Urednik:

Lektura:

Tehnička priprema:

Štampa:

Tiraž:

Podgorica, 2014.

Nacionalni savjet za obrazovanje na 27. sjednici, održanoj 17. marta 2014. godine, utvrdio je izmjene predmetnoga programa Filozofija za III ili IV razred srednje stručne škole i III ili IV razred srednje stručne škole za područja rada muzička umjetnost i likovna umjetnost

SADRŽAJ

Katalog znanja – predmetni program, FILOZOFIJA za III ili IV razred srednje stručne škole Error! Bookmark not defined.

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA I PREDMETNOG PROGRAMA.....	5
2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA	5
a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa.....	5
b) Broj časova po godinama obrazovanja i nivoi postignuća	5
3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	5
4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	6
6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA	13
7. STANDARDI ZNANJA.....	14
8. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE	15
9. RESURSI ZA REALIZACIJU	16
10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA	16

Katalog znanja – predmetni program, FILOZOFIJA za III ili IV razred srednje stručne škole za područja rada muzička umjetnost i likovna umjetnost

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA I PREDMETNOG PROGRAMA.....	18
2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA	18
a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa.....	18
b) Broj časova po godinama obrazovanja i nivoi postignuća	18
3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	18
4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	19
5. DIDAKTIČKE PREPORUKE	24
6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA	26
7. STANDARDI ZNANJA.....	26
8. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE	29
9. RESURSI ZA REALIZACIJU	29
10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA	30

ANEKS – OKVIRNI NASTAVNI PLANovi ZA SREDNJE STRUČNE ŠKOLE Error! Bookmark not defined.

katalog znanja – predmetni program

FILOZOFIJA

III ili IV razred srednje stručne škole

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA FILOZOFIJA

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA FILOZOFIJA

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa

Šta je filozofija?

Pitanje šta je filozofija i samo je filozofsko. Filozofija je u svojoj suštini način upitnosti, ona sadrži otvorenost prema problemu i nema odgovora koji ne upućuje na novo pitanje.

Od samih početaka evropska filozofija problematizuje pitanja o temeljima svijeta, ljudskog saznanja i djelovanja. S jedne strane, filozofija nema neki čvrsto utvrđen predmet koji bi pripadao samo njoj, čime se razlikuje od drugih nauka; stoga, ona polazi od prethodno datog znanja svakodnevnog svijeta, religije i svih nauka i umjetnosti. S tim u vezi je i činjenica da su se tokom istorije mišljenja, iz filozofije izdvojile mnoge nauke, ali tako da i dalje unutar njih opstaju filozofski problemi. S druge strane, filozofija je međutim vremenom od sebe same izgradila sopstvenu predmetnost, koja je nezaobilazna ne samo kao dio opšte obrazovanosti već i kao dio same stvarnosti, ponajprije duhovne. Otuda filozofija pretenduje da pretpostavke svih znanja sintetizuje i generalizuje do jednog sveobuhvatnog i utemeljujućeg ZNANJA, koje kao takvo postaje predmet filozofske refleksije.

Saopštavanje filozofskih sadržaja u nastavi jeste praksa same filozofije. Da bi predstavljala uvođenje u filozofski način mišljenja, nastava filozofije, kao i filozofija sama, mora biti traganje za smislom, ona bi trebalo da bude dijaloški napor razvijanja samostalnog i kritičkog mišljenja učenika/ce, a ne samo davanje gotovih odgovora. Smisao nastave filozofije, dakle, nije samo u tome da učenik/ca stekne doksografsko znanje, već da nastava filozofije učenika/cu uvede u misaoni odnos prema svijetu i podstakne razvoj njegovih/njenih umnih sposobnosti.

Napomena: Međupredmetne oblasti teme obavezne su u svim nastavnim predmetima i svi/sve nastavnici/nastavnice obavezni/obavezne su da ih ostvaruju. Međupredmetne oblasti / teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta.

b) Broj časova po godinama obrazovanja i nivoi postignuća

U nastavnom planu za srednje stručne škole planirano je da filozofija bude zastupljena u 3. ili u 4. razredu sa 2 časa sedmično, odnosno 70 časova u trećem ili 64 časa godišnje u četvrtom razredu.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Nastava filozofije treba da:

- učenike/učenice uvodi u tokove filozofskoga mišljenja
- promišlja i povezuje različita iskustva (nauke, umjetnosti, religije)
- omogućuje duhovnu orijentaciju u savremenome svijetu
- podstiče i razvija kritičko mišljenje i prosuđivanje o temeljnim pitanjima svijeta, prirode i čovjekova saznanja i djelovanja
- podstiče duhovnu samostalnost i otvorenost za druga stanovišta
- osposobljava za izgradnju sopstvenoga mišljenja
- razvija sposobnost za otklanjanje predrasuda i usmjerava prema tolerantnome i racionalnoargumentovanome dijalogu
- razvija komunikativne sposobnosti i konstituiše odgovornost za Drugog (za ličnost i zajednicu)
- omogućuje primjenu osnovnih filozofskih pojmova na čovjeka, društvo, prirodu i ukupnu duhovnost
- doprinosi cjelovitome razvoju ličnosti
- razvija sposobnosti za samoispitivanje i integraciju u zajednicu.

4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

4.1 Sadržaj

1. ŠTO JE FILOZOFIJA? (10 časova) (*Čemu filozofija, uvođenje u filozofiju*)
2. ŠTO JESTE ONO „PRVO“? (14 časova) (*Pitanje o bivstvovanju, problem ishodišta svijeta i ontološkog primata*)
3. ŠTO MOGU ZNATI? (14 časova) (*Kako je moguće saznanje, gnoseologija*)
4. ŠTO TREBA DA ČINIM(O)? (14 časova) (*Praktička filozofija, etika, antropologija i aksiologija*)
5. IZBORNA TEMA (14 časova)

Tema: ŠTO JE FILOZOFIJA? (10 časova)

OPERATIVNI CILJEVI	AKTIVNOSTI	SADRŽAJI	METODE / OBLICI NASTAVE / UČENJA	KORELACIJA
Učenik/učenica: - zna da odredi i obrazloži pojam filozofije - razumije specifičnost filozofskih pitanja - razlikuje osnovne filozofske probleme, problemska polja i filozofske discipline - upotrebljava jezik filozofije - shvata odnos filozofije i njene istorije - vrednuje perspektivnost i upotrebljivost filozofije u modernome svijetu i životu.	Učenici/učenice: - iznose sopstvena mišljenja o datome pitanju - aktivno slušaju sagovornika/sagovornicu - argumentovano potvrđuju ili osporavaju dato mišljenje - diferenciraju osnovne pojmove - objašnjavaju date pojmove - objašnjavaju razliku između termina i pojma - upotrebljavaju filozofske termine - objašnjavaju razliku između sadržaja i obima pojma - uočavaju etimološko i esencijalno značenje pojmova - pronalaze primjere u realnome životu - primjenjuju usvojene pojmove na konkretne situacije - čitaju izvorni tekst (uočavaju bitne elemente datoga teksta, izdvajaju nejasne i nepoznate riječi, analiziraju osnovne pojmove) - povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom - povezuju nove sadržaje sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta - samostalno formulišu pitanja - izvode zaključke o perspektivnosti filozofije u modernome svijetu.	Filozofska upitnost; ime i pojam filozofije; izvor filozofiranja (čuđenje, sumnja, smisao); osnovna polja i problemi filozofskoga istraživanja; filozofske discipline; osnovni filozofski pojmovi (jezik filozofije); filozofija i drugi oblici znanja i djelovanja; filozofija i njena istorija; perspektive filozofije u modernome svijetu.	Metoda usmenoga izlaganja, metoda razgovora, dijalog, diskusija i rasprava, interaktivno (kooperativno) učenje, rad na tekstu (specifičnost čitanja filozofskoga teksta), oblici nastavnoga rada (frontalni, grupni, individualni).	Logika: prilikom odredbi mišljenja i djelovanja; znanja, saznanja, razumijevanja.
				Sociologija: identifikovanje odnosa između filozofije i nauke.
				Istorija: kod upoznavanja s istorijom filozofije.

Tema: ŠTO JESTE ONO „PRVO“? (14 časova)

OPERATIVNI CILJEVI	AKTIVNOSTI	SADRŽAJI	METODE / OBLICI NASTAVE / UČENJA	KORELACIJA
Učenik/učenica: - zna da obrazloži osobenost ontologije - shvata metafizičku potrebu u filozofiji	Učenici/učenice: - upoznavaju tipične filozofije i njihove teorije - ponavljaju date sadržaje - konstruišu filozofske probleme i pitanja - pronalaze pitanja iz horizonta različitih filozofskih orijentacija	a) Pojmovi: ontologija, metafizika; bivstvovanje, bivstvujuće; „jedno“ – mnoštvo; suština – pojava; objektivizam –	Metoda usmenoga izlaganja (teorijsko predavanje, opisivanje, objašnjavanje,	Istorija religije: Avgustin – Akvinski.

- razlikuje temeljne ontološke kategorije - razumije probleme ontologije i metafizike - spoznaje i razlikuje osnovna stanovišta klasične i moderne metafizike - prepoznaje i obrazlaže Parmenidovo i Heraklitovo razvijanje pitanja o bivstvovanju i kretanju - razumije Platonovu teoriju ideja i Aristotelovu metafiziku - razumije ključne paradigme srednjovjekovlja - razumije konstituisanje pojma subjekta i supstancije od Dekarta do Hegela - analizira Kantovu kritiku metafizike - vrednuje posthegelovsku dekonstrukciju metafizike - razlikuje i kritički prosuđuje moderne ontološke koncepte.	- diferenciraju ključna ontološka pitanja preko osnovnih filozofskih autora - upoređuju osnovna stanovišta klasične i moderne metafizike - objašnjavaju šire problemske kontekste - sintetišu date sadržajne cjeline - navode konkretne primjere - izvode zaključke na osnovu konkretnih situacija iz realnoga života - argumentovano diskutuju o datome problemu - kreiraju tolerantan i zasnovan dijalog - čitaju izvorni tekst (analiziraju osnovne pojmove, interpretiraju filozofske probleme) - uočavaju odnose između pojmova i filozofskih teorija - provjeravaju validnost svojih stavova - iznose sopstvena zapažanja, asocijacije, razumijevanja - povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom - povezuju nove sadržaje sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta - pišu kraće eseje o zadatome problemu - pismeno rješavaju zadatak - analiziraju pogrešne odgovore - samostalno formulišu pitanja - valorizuju kritiku metafizike u savremenome svijetu.	subjektivizam; klasična i moderna metafizika; kritika metafizike. b) Autori: Parmenid – Heraklit (postavljanje pitanja o bivstvu); Platon – Aristotel (teorija ideja, metafizika); Plotin – Akvinski (problem „Jednog“, Božije postojanje); Dekart – Spinoza – Lajbnic (subjekat, supstitucija); Kant (kritika metafizike); Hegel (apsolutni idealizam); Niče (voluntarizam); Kjerkegor (filozofija egzistencije); Hajdeger (fundamentalna ontologija); Sartr (bivstvo i ništa). c) Problemski sklopovi: problem kosmosa i kretanja; Platonova teorija ideja; Aristotelova metafizika; Jedno i emanacija; metafizika subjekta; apsolutni idealizam; kritika metafizike; filozofija egzistencije; fundamentalna ontologija i egzistencijalna analitika tu bivstvovanja; bivstvo i ništa.	pripovijedanje); metoda razgovora; dijalog; diskusija i rasprava; skandalon; postavljanje problema i njihovo rješavanje; interaktivno (kooperativno) učenje; rad na tekstu (specifičnost čitanja i interpretacije filozofskih tekstova); metoda pisanih radova (referati, analize, ogledi, prikazi, domaći zadaci); oblici nastavnoga rada (frontalni, grupni, individualni).	Matematika: Dekartovo Lajbnicovo učenje. Umjetnost: relacija Niče – Vagner. Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: književnost romantizma, predstavnici egzistencijalizma – Kami, Sartr.

Tema: ŠTO MOGU ZNATI? (14 časova)

OPERATIVNI CILJEVI	AKTIVNOSTI	SADRŽAJI	METODE / OBLICI NASTAVE / UČENJA	KORELACIJA
Učenik/učenica: - upoznaje i razumije strukturne teorije i pojmove saznanja - razvija sposobnost za jasno i diferencirano	Učenici/učenice: - upoznaju tipične filozofe i njihove sazajne teorije - ponavljaju date sadržaje - vježbaju logičko zaključivanje - analiziraju osnovna pitanja saznanja - čitaju izvorni tekst	a) Pojmovi: mnjenje, znanje, nauka; sumnja, istina; iskustvo, razum i um; neposredno i posredno saznanje; empirizam i racionalizam; a priori i a	Metoda usmenog izlaganja (razni oblici), metoda razgovora, dijalog, skandalon, diskusija i	Logika: izvori, mogućnosti i vrste saznanja; odnos mišljenja i jezika; teorije istine;

mišljenje - razvija sposobnost logičke analize problema - upotrebljava osnovne pojmove u procesu istraživanja - razvija sposobnost za korišćenje naučne metodologije - razvija sposobnost primjene usvojenih znanja na saznanja iz drugih predmeta - razvija sposobnost za samostalno korišćenje izvorne literature.	- uočavaju smisao značenja osnovnih pojmova - prepoznavu saznajne probleme u nauci i praksi - uočavaju odnose između pojmova i filozofskih teorija - primjenjuju gnoseološke pojmove na konkretnim primjerima - argumentovano diskutuju o datome problemu - povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom - povezuju nove sadržaje sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta - samostalno formulišu pitanja - pismeno rješavaju zadatke - provjeravaju tačnost odgovora - analiziraju pogrešne odgovore.	posteriori; objektivno subjektivno; relativno apsolutno; indukcija, dedukcija i druge metode saznanja. b) Autori: Protagora (relativnost saznanja); Platon – Aristotel (sistem znanja); Dekart, Spinoza, Lajbnic (racionalistički koncept saznanja); Bekon, Hobs, Lok, Barkli, Hjum (empiristički koncept saznanja); Kant (kritika saznanja). c) Problemski sklopovi: osnovni strukturni elementi saznanja – odnos među njima; spoznajne metode i methodske tehnike; osnovni problemi saznanja; osnovne teorije saznanja; subjekat i objekat saznanja.	rasprava, rad na tekstu (specifičnost čitanja i interpretacije filozofskih tekstova), metoda pisanih radova (razni oblici), postavljanje problema i njihovo rješavanje, interaktivno (kooperativno) učenje, oblici nastavnoga rada (frontalni, grupni, individualni).	učenje elementima mišljenja; metodologija istraživanja. Psihologija: uloga znanja i iskustva u mišljenju; metodologija prirodnih i društvenih nauka.

Tema: ŠTO TREBA DA ČINIM(O)? (14 časova)

OPERATIVNI CILJEVI	AKTIVNOSTI	SADRŽAJI	METODE / OBLICI NASTAVE / UČENJA	KORELACIJA
Učenik/učenica: - upoznaje i utemeljuje filozofsku antropologiju, etiku i aksiologiju - razvija smisao za uočavanje problema i njihovu analizu - pravilno upotrebljava etičke i antropološke pojmove - upoređuje teorijske modele i praksu - analizira etičke, političke i antropološke probleme na konkretnim	Učenici/učenice: - identifikuju reprezentativne filozofske probleme i autore u oblasti antropologije i etike - analiziraju osnovne etičke i antropološke pojmove - argumentovano potvrđuju ili osporavaju dato mišljenje - čitaju izvorni tekst - uočavaju i interpretiraju osnovne etičke i antropološke probleme - otkrivaju mogućnosti novih interpretacija - iznose sopstvena zapažanja i	a) Pojmovi: čovjek i zajednica; etika i moral; dobro i vrlina; ličnost, sloboda, odgovornost; dužnost i zadovoljstvo; vrijednost i vrednovanje. b) Autori: Aristotel (etika i politika); Mil (sreća i zadovoljstvo); Kant (dužnost); Niče (kritika morala); Sartr (sloboda); Levinas	Metoda usmenoga izlaganja (razni oblici), metoda razgovora, dijalog, diskusija i rasprava, skandalon, postavljanje problema i njihovo rješavanje, rad na tekstu (analiza i interpretacija izvornih tekstova), interaktivno (kooperativno) učenje, metoda pisanih radova (razni oblici), oblici nastavnoga rada (frontalni, grupni, individualni).	Psihologija: emocionalni život; razvoj i socijalizacija ličnosti; osoba u socijalnoj interakciji. Sociologija: kultura i društvo; društvene institucije organizacije; oblici društvene svijesti. Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost:

primjerima - razrješava etičke dileme iz neposrednoga života - razvija sposobnost interdisciplinarnoga povezivanja znanja - razvija sposobnost za samostalno korišćenje izvorne literature - razvija kulturu čitanja, usmenoga i pismenoga izražavanja - predviđa moguće etičke i političke situacije.	asocijacije - samostalno formulišu pitanja - određuju polje važenja i primjene datoga problema - navode primjere iz neposrednoga života - razrješavaju etičke dileme - verifikuju validnost sopstvenih stavova - povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom i sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta - pišu kraće eseje o zadatome problemu - pismeno interpretiraju pročitane filozofske tekstove - pismeno rješavaju zadatke - kritički vrednuju pravno-politički poredak i institucije civilnoga društva.	(odgovornost – Drugi). c) Problemski sklopovi: čovjek i njegovo djelovanje; odnos vrijednosti i stvarnosti; etika – ethos, moral; različite teorije morala; autonomija i heteronomija; Ja, Drugi, odgovornost; etika, pravo, politika.		primjeri s etičkom sadržinom. Istorija religije: hrišćanska etika, budizam, islam.

IZBORNA TEMA (14 časova)

Prijedlog izbornih tema:

- a) jedna od filozofskih epoha: antička filozofija, vizantijska, sholastika, srednjovjekovna, novovjekovna, savremena filozofija
- b) jedna od filozofskih disciplina: filozofija religije, filozofska antropologija, estetika, filozofija politike, filozofija istorije, istorija filozofije
- c) jedan od pravaca savremene filozofije: egzistencijalizam, pozitivizam, strukturalizam, fenomenologija, hermeneutička filozofija, kritička teorija društva, postmoderna filozofija.

Navodimo primjer za jednu izbornu temu:

Tema: IZBORNA TEMA – ANTIČKA FILOZOFIJA (14 časova)

OPERATIVNI CILJEVI	AKTIVNOSTI	SADRŽAJI	METODE / OBLICI NASTAVE / UČENJA	KORELACIJA
Učenik/učenica: - upoznaje se s pregledom antičke filozofije - razumije glavne probleme antičke filozofije - razumije učenje pojedinih filozofa - pravilno upotrebljava temeljne	Učenici/učenice: - upoznaju tipične filozofe i njihove teorije - ponavljaju date sadržaje - konstruišu filozofske probleme i pitanja - objašnjavaju šire problemske kontekste - navode konkretne primjere - argumentovano diskutuju o datome problemu	Predsokratovska misao; sofisti; Sokrat; Platon; Aristotel; helenistička filozofija.	Metoda usmenoga izlaganja (razni oblici), metoda razgovora, dijalog, diskusija, analiza tekstova, metoda pisanih radova (razni oblici), postavljanje problema i	Matematika: Pitagora – klasifikacija brojeva; problem nesamjerljivosti; Tales – geometrijske figure; likovi - oblici.

pojmove - razvija sposobnost za analizu problema - poznaje objašnjenja odgovora koje su predlagali tadašnji filozofi - samostalno promišlja o određenoj temi.	- čitaju izvorni tekst - analiziraju osnovne pojmove - interpretiraju filozofske probleme - iznose sopstvena mišljenja o datome problemu - povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom, kao i sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta - pišu kraće eseje o zadatome problemu.		njihovo rješavanje, interaktivno učenje, oblici nastavnoga rada (frontalni, grupni, individualni).	

Napomena: Predloženi program u skladu je s četrdesetočasovnim opterećenjem učenika/učenica.

Образложење: *Ukoliko se nastava s 2 časa sedmično izvodi kvalitetno, učenicima/učenicama je, za prosečno savladavanje planiranih sadržaja, dovoljan još 1 čas aktivnog učenja kod kuće.*

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

5.1. Polazišta za nastavu

Nastavnik/ca je u ostvarivanju ciljeva predmeta samostalan/na i istovremeno dužan/na da na što efikasniji način doprinese njihovoj realizaciji. Nastava filozofije treba da podstiče samostalnost mišljenja učenika/ce, mogućnost razumijevanja temelja stvarnosti, saznanja i ljudskog djelovanja. Filozofska refleksija podstiče i omogućava samorazumijevanje i orijentaciju u svijetu, što se u velikoj mjeri postiže povezivanjem nastave sa životom, prethodnim znanjima i iskustvom samih učenika/ca. Učenike/ce treba osposobljavati za kritičko mišljenje i prosuđivanje; upućivati ih da razumiju probleme savremenosti i preuzmu odgovornost za vlastito djelovanje.

U filozofiji ne postoji neki svevažeći i nepromjenljivi kanon pitanja i odgovora. Ali, postoji sistematičnost (to nije nužno i sistem) i disciplinovanost filozofskih znanja i filozofskih pitanja. Iz studiranja filozofskih problema u istoriji i savremenosti, jasno je da nas same i svijet razumijevamo uvijek iz jedne tradicije utisnute u naše mišljenje, koju stoga moramo i čuvati i kritički reflektovati. Tako su istorijska i sistematska dimenzija filozofije uvijek isprepletane, pa i nastava filozofije mora uvažiti ujedno i istorijski i problemsko-sistematski aspekt.

Filozofija traži i razvija problemsku svijest, duhovnu samostalnost, otvorenost za druga stanovišta i misaone postavke i spremnost na razmišljanje i dijalog bez predrasuda. Ona upućuje na razumijevanje teksta, tj. razvija sposobnost za interpretaciju (razumijevanje i tumačenje), sposobnost za analizu i sintezu što omogućuje formulisanje sopstvenog mišljenja i njegovu argumentaciju. Filozofija postiče samostalnost, tj. interesovanje da se na temelju sopstvenih pitanja autonomno traga za informacijama i znanjima, koristeći se izvornom literaturom i drugim instrumentima saznanja.

5.2. Izvođenje nastave

5.2.1. Izbornost

Uopšte, u metodskom smislu, nastavu filozofije treba izlagati: jasno, razumljivo i ekonomično. Profesor/ica može imati interpretativno stanovište, ali treba da vodi računa o pristupačnosti, postepenosti, preglednosti i podsticajnosti svojih izlaganja za samostalno učenikovo/cino promišljanje. Za tu svrhu najbolje je kombinovati istorijski prikaz slijeda mišljenja sa izlaganjem problemskih sinopsisa u razumijevanju pojedinih teorija i oblasti. Tako se može očekivati da nas filozofija ne samo uči nekom spoljašnjem znanju, već da nas na unutrašnji način osposobljava za izgradnju vlastitog stava i sopstvenog mišljenja.

Nastavni program je otvoren i dat je orijentaciono bez detaljne operacionalizacije. Program je strukturisan kroz sljedeće komplekse: ŠTA JE FILOZOFIJA? ŠTA JESTE ONO »PRVO«? ŠTA MOGU ZNATI? ŠTA TREBA DA ČINIM(O)? I IZBORNA TEMA – ANTIČKA FILOZOFIJA.

Uvod u filozofiju treba početi upoznavanjem učenika/ca sa: pojmom filozofije, izvorima filozofiranja, osnovnim poljima filozofskog istraživanja, ključnim filozofskim pitanjima, filozofskom sistematikom uopšte, kao i odnosom filozofije prema drugim oblicima znanja i

djelovanja. U ovom poglavlju, učenici/e treba da shvate prirodu filozofije kao posebnog stava prema svijetu, iz čega proizilaze vrijednost i značenje osnovnih sadržaja u filozofskoj teoriji.

U obrađivanju kompleksa vezanih za problematiku onotologije, saznanja i etike, nastavni program predviđa tri načina realizacije (pojmovni, autorski i problemski). Nastavnik/ca ima mogućnost da pronalazi vlastiti metodski postupak. Filozofske pojmove i problemske sklopove treba obrađivati kroz mišljenja odgovarajućih autora i njihovih djela.

Otvorenost programa za autonomiju nastavnika/ca i učenika/ca naročito je naglašena u izornoj temi (FILOZOFIJA MUZIKE) koju će nastavnik/ca realizovati po sopstvenoj procjeni i u zavisnosti od interesovanja učenika/ca.

5.2.2. Nastavne metode i oblici nastavnog rada

Nastavnik/ca pri izboru nastavnih metoda i oblika nastavnog rada treba da se opredijeli za one koje će što efikasnije podsticati aktivno učešće učenika/ca i ujedno omogućiti ostvarivanje ciljeva i sadržaja predmetnog programa. To se može cjelishodno ostvariti adekvatnim izborom i umješnom primjenom različitih metoda i metodskih postupaka koji se kombinuju u zavisnosti od planiranog tipa i cilja časa, oblika rada i prirode programskih sadržaja.

Izbor i primjena nastavnih metoda spadaju u područje nastavnikovog/cinog stvaralaštva. Učenike/ce treba motivisati na misaonu aktivnost u toku samog časa i na učenje s razumijevanjem. To svakako podrazumijeva individualizovani pristup učenicima/ama, upoznavanje njihovog prethodnog znanja, interesovanja i sposobnosti.

Pored značaja koje metode usmenog izlaganja i razgovora imaju u nastavi filozofije, ukazujemo i na značaj diskusije kao oblika filozofskog dijaloga, skandalona, primjenu izvornog teksta i metodu pisanih radova. Primjena metoda aktivnog učenja predstavlja takođe jedan od najefikasnijih načina koji podstiče učenje s razumijevanjem, misaono aktiviranje, razvijanje kulture komunikacije i intelektualno osamostaljivanje učenika/ca.

Kod izbora oblika nastavnog rada (frontalni, grupni, individualni, rad u parovima) treba imati u vidu da u okviru realizacije jedne nastavne jedinice različiti oblici mogu sinhronizovano kombinovati. Najbolji rezultati se postižu njihovom korelacijom, koja proizilazi iz zahtjeva za korelacijom nastavnog procesa.

6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Povezivanje sadržaja filozofije sa srodnim sadržajima drugih nastavnih predmeta podrazumijeva saradnju i timski rad između samih nastavnika/ca i uvid u strukturu programskih sadržaja različitih predmeta. To se prije svega odnosi na nastavu književnosti, istorije, sociologije, psihologije, istorije muzike sa upoznavanjem muzičke literature, teorije muzike sa osnovama harmonije, muzičkih oblika, osnova komponovanja sa aranžiranjem, matematike, fizike, fizičkog vaspitanja itd.

Isticanje korelacije učenicima/ama znatno olakšava razumijevanje međusobne povezanosti različitih nastavnih predmeta, doprinosi efikasnijem usvajanju novih znanja i njihovom trajnijem zadržavanju.

7. STANDARDI ZNANJA

1. ŠTO JE FILOZOFIJA?

Učenik/učenica zna da:

- a) nabroji osnovna određenja filozofije
- a) prepozna filozofska pitanja
- a) razlikuje osnovne filozofske discipline
- a) nabroji filozofske epohe u razvoju filozofskoga mišljenja
- b) objasni značenje osnovnih pojava i problema filozofskoga istraživanja
- b) razumije izvor filozofskoga mišljenja (čuđenje, sumnja, smisao)
- b) pravilno upotrebljava osnovne filozofske kategorije (teorija, praksis, poesis, mudrost, saznanje, svijet, svijest, znanje itd.)
- v) objasni odnos filozofije i drugih oblika znanja i djelovanja
- v) shvati perspektivnost i upotrebljivost filozofije u modernome svijetu i životu.

2. ŠTO JESTE ONO „PRVO“?

Učenik/učenica zna da:

- a) odredi pojam ontologije
- a) nabroji osnovne ontološke pojmove (bivstvovanje – bivstvjuće; jedno – mnoštvo; suština – pojava)
- a) prepozna relevantne filozofe za ontologiju (Heraklit, Platon, Aristotel, Dekart, Kant, Hegel, Niče, Hajdeger)
- b) objasni značenje osnovnih ontoloških pojmova
- b) razumije osnovne ontološke ideje (kosmos, kretanje, Jedno)
- b) obrazloži problemske sklopove (Platonova teorija ideja, Aristotelova metafizika, apsolutni idealizam, kritika metafizike)
- v) da se služi izvornim tekstom i da interpretira jedan segment izvornoga teksta
- v) argumentovano razgovara o zadatome ontološkom problemu
- v) samostalno prezentuje jedan moderni ontološki koncept
- v) napiše kraći esej o zadatome problemu.

3. ŠTO MOGU ZNATI?

Učenik/učenica zna da:

- a) definiše pojam gnoseologije
- a) nabroji osnovne gnoseološke pojmove: znanje, istina, nauka, metoda
- a) prepozna filozofe relevantne za gnoseologiju (Platon, Aristotel, Dekart, Lok, Kant)
- a) razlikuje: mnjenje – znanje, razum – čulnost, neposredno – posredno saznanje
- a) identifikuje osnovne strukturne elemente saznanja
- b) objasni značenje osnovnih gnoseoloških pojmova
- b) obrazloži odnos između osnovnih strukturnih elemenata saznanja

- b) razlikuje metode spoznaje i methodske tehnike*
- v) primijeni gnoseološke pojmove na konkretne primjere*
- v) interpretira jedan segment izvornoga teksta (po izboru)*
- v) primijeni gnoseološka znanja na vlastito iskustvo.*

4. ŠTO TREBA DA ČINIM(O)?

Učenik/učenica zna da:

- a) navede osnovna značenja praktičke filozofije (etike, antropologije i aksiologije)*
- a) nabroji temeljne pojmove praktičke filozofije (čovjek, zajednica, ličnost, moral, dobro, sloboda, odgovornost, vrijednost)*
- a) prepozna filozofe relevantne za etiku, antropologiju i aksiologiju (Aristotel, Mil, Kant, Levinas)*
- b) objasni značenje osnovnih pojmova praktičke filozofije*
- b) diferencira problemska polja morala, prava, politike, umjetnosti*
- b) obrazloži jednu etičku teoriju (po izboru)*
- b) navede primjere iz neposrednoga života*
- v) kritički prosudi etičke primjere iz sopstvenoga života*
- v) interpretira jedan segment izvornoga teksta (po izboru)*
- v) verifikuje validnost sopstvenih stavova*
- v) vrednuje pravno-politički poredak i institucije civilnoga društva*
- v) napiše kraći esej o zadatome problemu.*

5. IZBORNA TEMA

Učenik/učenica zna da:

- a) identifikuje filozofsku epohu, disciplinu ili jedan od pravaca savremene filozofije*
- a) nabroji osnovne pojmove iz izbornoga sadržaja*
- a) prepozna relevantne filozofe za izborni sadržaj*
- b) objasni značenja osnovnih pojmova iz izbornoga sadržaja*
- b) pravilno upotrebljava pojmove iz izbornoga sadržaja*
- v) interpretira jedan tekst (po izboru) iz izbornoga sadržaja*
- b) samostalno napiše esej, prikaz ili referat o izornoj temi*
- v) iznosi sopstveno mišljenje o datome problemu.*

8. PROVJERA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjera znanja i ocjenjivanje učenika/ca je jedan od najsuptilnijih i najkompleksnijih zadataka u nastavi filozofije. Da bi bio u funkciji ostvarivanja ciljeva predmeta, proces vrednovanja treba da obuhvati ne samo provjeru stepena usvojenosti znanja i razumijevanja programskih sadržaja, već i provjeru sposobnosti učenika/ca za analitičko i sintetičko rasuđivanje i primjenu naučenog. To se uspješno može ostvariti kontinuiranom primjenom raznovrsnih oblika provjere znanja (usmenim, pismenim i provjeravanjem primjenom testova), što doprinosi objektivnijem vrednovanju ukupnih aktivnosti učenika/ca i potpunijem sagledavanju njihovog

napredovanja.

Nastavnik/ca je odgovoran/na za ocjenjivanje i tu je njegova/njena odgovornost nedjeljiva. Ocjena treba da stimuliše učenika/cu i podstakne njegovo/njeno interesovanje za nastavni predmet. Provjera znanja treba da bude u funkciji dolaženja do novih saznanja, da učenike/ce podstiče na samovrednovanje što se postiže obrazlaganjem ocjene i upoznavanjem učenika/ca sa kriterijumima ocjenjivanja.

U procesu verifikacije i ocjenjivanja stepena ovladanosti problemima, treba uzeti u obzir, kako nivo znanja i poznavanja literature, tako i učešće u diskusiji i postavljanju problema. Polazna osnovna vrednovanja može biti analiza i interpretacija izvornih tekstova, pisanje eseja, oglada, prikaza ili referata o određenoj temi ili problemu. Naročito valja cijeniti sklonost za zauzimanje kritičkog stava i izgradnju vlastitog interpretativnog stanovišta.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU

Literatura

Hrestomatije izvornih tekstova

- **Filozofska hrestomatija** 1-9, MATICA HRVATSKA, Zagreb, 1978.
- *Nagovor na filozofiju* (hrestomatija I i II), priredio Vidak Marković, Učenička zadruga gimnazije „Svetozar Marković“, Niš, 1996. i 1997.

Literatura za profesore

a) stručna literatura

- Windelband: *Povijest filozofije I i II*, Naprijed, Zagreb, 1978.
- Hegel: *Istorija filozofije* (1, 2, 3), BIGZ, Beograd, 1975.
- Koplston: *Istorija filozofije I (Grčka i Rim) i II (Srednjovjekovna)*, 1991; III (*Kasni srednji vek i renesansna filozofija*), 1994; IV (*Od Dekarta do Lajbnica*), 1995; BIGZ, Beograd
- Koplston: *Filozofija u Rusiji*, BIGZ, Beograd 1992.
- Tatakis: *Istorija vizantijske filozofije*, Društvo filozofa i sociologa Crne Gore, Nikšić, 1996.

b) metodička literatura

- Marinković J.: *Metodika nastave filozofije*, Školska knjiga, Zagreb, 1983.
- Gvozdenović S.: *Metodika nastave filozofije*, Univerzitet Crne Gore, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 1999.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Nastavu filozofije u srednjim stručnim školama može izvoditi lice koje je u toku univerzitetskoga obrazovanja (240 ECTS), steklo jedno od sljedećih zvanja: profesor filozofije, diplomirani filozof, profesor filozofije i sociologije.

Da bi se planirani programski sadržaji uspješno realizovali, neophodno je kontinuirano stručno-metodičko usavršavanje nastavnika/nastavnica.

catalog znanja – predmetni program

FILOZOFIJA

III ili IV razred srednje stručne škole za područja rada
muzička umjetnost i likovna umjetnost

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA FILOZOFIJA

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA FILOZOFIJA

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa

Šta je filozofija umjetnosti?

Pitanje šta je filozofija umjetnosti i samo je filozofsko. Filozofija umjetnosti sadrži otvorenost prema problemu i nema odgovora koji ne upućuje na novo pitanje.

Od samih početaka evropska filozofija problematizuje pitanja o temeljima svijeta, ljudskog saznanja i djelovanja. Filozofija nema neki čvrsto utvrđen predmet koji bi pripadao samo njoj, već polazi od prethodno datog znanja svakodnevnog svijeta, religije i svih nauka i umjetnosti. Filozofija je međutim vremenom od sebe same izgradila sopstvenu predmetnost, koja je nezaobilazna ne samo kao dio opšte obrazovanosti već i kao dio same stvarnosti, ponajprije duhovne.

Na temelju tih pretpostavki treba sagledavati specifičnosti filozofije umjetnosti kao filozofske discipline. Filozofija umjetnosti proučava suštinu umjetnosti, umjetničkog stvaranja, uživanja u umjetnosti, kao i odnos umjetnosti prema nauci, kulturi, religiji i društvu. Sve to upućuje na sagledavanje odnosa između filozofije umjetnosti i estetike. Filozofija umjetnosti je u prvom redu teorija o umjetničkim djelima, dok je estetika u užem smislu teorija čulnog saznanja i prosuđivanja (Baumgarten, 18. vijek). Estetika u širem smislu proučava lijepo u prirodi i umjetnosti, istražuje uslove i kriterije umjetničkog doživljavanja, stvaranja i vrednovanja, a posebno suštine i značenja umjetnosti.

Nastava filozofije umjetnosti bi trebala da uvede učenike//ce u razumijevanje mjesta i značaja umjetnosti u savremenoj kulturi i društvu, da bude dijaloški napor razvijanja samostalnog i kritičkog mišljenja učenika/ce, a ne samo davanje gotovih odgovora. Smisao nastave filozofije umjetnosti, dakle, nije samo u tome da učenik/ca stekne doksografsko znanje, već da podstakne razvoj njegovih/njenih sposobnosti doživljavanja, recepcije i vrednovanja lijepog i doprinese cjelovitom razvoju ličnosti.

b) Broj časova po godinama obrazovanja i nivoi postignuća

U nastavnom planu za srednje stručne škole planirano je da filozofija umjetnosti bude zastupljena u 3 ili u 4. razredu sa 3 časa sedmično, odnosno godišnje 105 časova u trećem ili 96 časova u četvrtom razredu.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Nastava filozofije umjetnosti treba da:

- učenike/ce uvodi u tokove filozofskog mišljenja;
- podstiče promišljanje i povezivanje različitih duhovnih iskustava (nauke, umjetnosti, religije);
- omogućuje misaonu orijentaciju u savremenom svijetu;
- podstiče i razvija kritičko mišljenje i prosuđivanje o temeljnim pitanjima svijeta, prirode i čovjekovog saznanja i stvaranja;
- razvija sposobnost doživljavanja, recepcije i vrednovanja lijepog;
- razvija sposobnost primjene znanja iz filozofije umjetnosti u struci i realnom životu;
- podstiče duhovnu radoznalost, samostalnost i otvorenost za druga stanovišta;
- osposobljava za izgradnju sopstvenog mišljenja;
- razvija sposobnost za otklanjanje predrasuda i usmjerava prema tolerantnoj i argumentovanoj raspravi o pitanjima umjetnosti;
- razvija interesovanja i sposobnosti za društveni angažman u institucijama kulture i umjetnosti;
- razvija komunikativne sposobnosti;
- konstituiše odgovornost za drugog (za ličnost i zajednicu);
- doprinosi cjelovitom razvoju ličnosti;
- razvija sposobnosti za samoispitivanje i integraciju u zajednicu.

4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

4.1 TEME

1. UVOĐENJE U FILOZOFIJU (12 časova)
2. OSNOVNA PITANJA FILOZOFIJE (15 časova)
3. UMJETNOST U OGLEDALU FILOZOFIJE (13 časova)
4. OSNOVNI PROBLEMI FILOZOFIJE UMJETNOSTI (20 časova)
5. ESTETIČKE KATEGORIJE (8 časova)
6. UMJETNOST, KULTURA, DRUŠTVO (13 časova)
7. IZBORNA TEMA (u trećem razredu 24; u četvrtom razredu 15 časova)

TEMA: UVOĐENJE U FILOZOFIJU (12 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije
Učenik/ca treba da: - zna da odredi i obrazloži pojam filozofije - razumije specifičnost filozofskih pitanja - razlikuje osnovne filozofske	Učenici/učenicice: - iznose sopstvena mišljenja o datome pitanju - argumentovano potvrđuju ili osporavaju dato mišljenje - diferenciraju osnovne pojmove	Filozofska upitnost; ime i pojam filozofije; izvor filozofiranja (čuđenje, sumnja, smisao); osnovna polja i problemi filozofskoga istraživanja; filozofske discipline; osnovni filozofski pojmovi (jezik filozofije); filozofija i	Logika: prilikom odredbi mišljenja i djelovanja; znanja, saznanja, razumijevanja. Sociologija: identifikovanje odnosa između filozofije i nauke.

probleme, problemska polja i filozofske discipline - vrednuje perspektivnost i upotrebljivost filozofije u modernome svijetu i životu.	- objašnjavaju date pojmove - upotrebljavaju filozofske termine - objašnjavaju razliku između sadržaja i obima pojma - uočavaju etimološko i esencijalno značenje pojmova - pronalaze primjere u realnome životu - primjenjuju usvojene pojmove na konkretne situacije - povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom - povezuju nove sadržaje sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta	drugi oblici znanja i djelovanja; filozofija i njena istorija; perspektive filozofije u modernome svijetu.	Istorija: kod upoznavanja s istorijom filozofije.

TEMA: OSNOVNA PITANJA FILOZOFIJE (15 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije
Učenik/učenica: - zna da obrazloži osobnost ontologije - shvata metafizičku potrebu u filozofiji - razlikuje temeljne ontološke kategorije - razumije probleme ontologije i metafizike - spoznaje i razlikuje osnovna stanovišta klasične i moderne metafizike - razumije kritiku metafizike - prepoznaje i obrazlaže Parmenidovo i Heraklitovo razvijanje pitanja o bivstvovanju i kretanju - razumije Platonovu teoriju ideja i Aristotelovu metafiziku	Učenic/e: - upoznavaju tipične filozofije i njihove teorije - ponavljaju date sadržaje - konstruišu filozofske probleme i pitanja - pronalaze pitanja iz horizonta različitih filozofskih orijentacija - diferenciraju ključna ontološka pitanja preko osnovnih filozofskih autora - upoređuju osnovna stanovišta klasične i moderne metafizike - objašnjavaju šire problemske kontekste - navode konkretne primjere - izvode zaključke na osnovu konkretnih situacija iz života - argumentovano diskutuju o	a) Pojmovi: ontologija, metafizika; bivstvovanje, bivstvjuće; „jedno“ – mnoštvo; suština – pojava; objektivizam – subjektivizam; klasična i moderna metafizika; kritika metafizike. b) Autori: Parmenid – Heraklit (postavljanje pitanja o bivstvu); Platon – Aristotel (teorija ideja, metafizika); Plotin – Akvinski (problem „Jednog“, Božije postojanje); Dekart – Spinoza – Lajbnic (subjekat, supstitucija); Kant (kritika metafizike); Hegel (apsolutni idealizam); Niče (voluntarizam); Kjerkegor (filozofija egzistencije); Hajdeger	Istorija religije: Avgustin – Akvinski. Matematika: Dekartovo i Lajbnicovo učenje. Umjetnost: relacija Niče – Vagner. Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: književnost romantizma, predstavnici egzistencijalizma – Kami, Sartr.

– razumije ključne paradigme srednjovjekovlja – razumije konstituisanje pojma subjekta i supstancije od Dekarta do Hegela – analizira Kantovu kritiku metafizike – vrednuje posthegelovsku dekonstrukciju metafizike – razlikuje i kritički prosuđuje moderne ontološke koncepte.	– datome problemu – čitaju izvorni tekst (analiziraju osnovne pojmove, interpretiraju filozofske probleme) – uočavaju odnose između pojmova i filozofskih teorija – iznose sopstvena zapažanja, asocijacije, razumijevanja – povezuju nove sadržaje s prethodnim znanjem i iskustvom – povezuju nove sadržaje sa srodnim sadržajima iz drugih nastavnih predmeta – pišu kraće eseje o zadatome problemu	(fundamentalna ontologija); Sartr (bivstvo i ništa). c Problemski sklopovi: problem kosmosa i kretanja; Platonova teorija ideja; Aristotelova metafizika; Jee emanacija; metafizika subjekta; apsolut idealizam; kritika metafizike; filozofija egzistencije; fundamentalna ontologija i egzistencijalna analitika tu bivstvovanja bivstvo i ništa.	

TEMA: UMJETNOST U OGLEDALU FILOZOFIJE (13 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije
Učenik/ca treba da: – razumije predmet filozofije umjetnosti, – shvata pojam umjetnosti u njegovom razvoju kroz ključne umjetničke epohe, – razlikuje i upoređuje filozofiju umjetnosti; umjetničku poetiku i umjetničku kritiku, – razvija sposobnost primjene usvojenih znanja na saznanja iz drugih predmeta, – razvija sposobnost za samostalno korišćenje izvorne literature.	Učenic/e: – slušaju izlaganje o pojmu filozofije umjetnosti, – bilježe relevantne sadržaje (osnovna struktura izlaganja), – obnavljaju date sadržaje, – uočavaju specifičnosti pojma umjetnosti u različitim umjetničkim epohama, – analiziraju osnovne pojmove, – uočavaju odnose između različitih sistema umjetnosti kroz istoriju, – uočavaju razliku između filozofije umjetnosti, poetike i umjetničke kritike, – identifikuju razliku između filozofije umjetnosti i estetike, – čitaju izvorni tekst; – povezuju nove sadržaje sa	Pojam umjetnosti; osnovne odredbe (mimesis, stvaranje); istorija pojma: antika, srednji vijek, renesansa, moderno i postmoderno doba; podjela i sistemi umjetnosti kroz istoriju; odnos umjetničke kritike, poetike i filozofije umjetnosti (estetike); filozofija umjetnosti i estetika.	Književnost: književni pravci i stilovi. Psihologija: intelektualne sposobnosti i stvaralaštvo; emocije – estetska osjećanja. Istorija: istorijska zbivanja i stilski pravci. Istorija likovne umjetnosti. Fizika: spektar boja.

	srodnim sadržajima iz drugih oblasti, prethodnim znanjem i iskustvom, – samostalno formulišu pitanja.		

TEMA: OSNOVNI PROBLEMI FILOZOFIJE UMJETNOSTI (20 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije
Učenik/ca treba da: – prepoznaje i obrazlaže osnovna problemska polja filozofije umjetnosti, – upoznae i razumije ključna pitanja i relacije filozofije umjetnosti (umjetničko djelo, stvaralac, primalac), – prikazuje i primjenjuje konstituisanje estetskog predmeta na primjerima likovne umjetnosti, – razlikuje i razumije umjetničke i estetske vrijednosti, – razvija sposobnost kritičkog vrednovanja umjetnosti primjenom estetskih kriterija, – prepoznaje banalno i trivijalno u umjetnosti, – prosuđuje i razlikuje umjetnost od kiča, – razvija sposobnost za samostalno korišćenje izvorne literature.	Učenic/e: – diferenciraju osnovna problemska polja filozofije umjetnosti, – objašnjavaju razliku između pojedinih elemenata u kontekstu strukture umjetničkog djela, – prikazuju konstituisanje estetskog predmeta na primjerima likovne umjetnosti, – primjenjuju fenomenološku teoriju o planovima i slojevima na konkretnim primjerima, – uočavaju specifičnosti umjetničkog djela i estetskog predmeta, – uočavaju razliku između umjetničkih i estetskih vrijednosti. – kritički vrednuju umjetnost primjenom estetskih kriterija, – prepoznaju razliku između banalnog i trivijalnog, umjetnosti i kiča, navode primjere iz svakodnevnog života, – povezuju nove sa srodnim sadržajima iz drugih oblasti, prethodnim znanjem i iskustvom, – pišu kraće eseje o zadatom problemu.	Šta umjetnost jeste? Umjetnost – podražavanje; umjetnost – stvaranje; umjetnost – istina; umjetnost – igra; umjetnost – priroda. Umjetničko djelo Struktura djela; forma i sadržaj; simbol i znak; kretanje i procesi unutar umjetničkog djela. Stvaranje umjetničkog djela Umjetnik (stvaralac); inspiracija, doživljavanje, preobražaj; genije i talenat. Recepcija (primanje) umjetničkog djela Estetski doživljaj; konstituisanje estetskog predmeta (fenomenološki pristup, N. Hartman, R. Ingarden); umjetničko djelo i estetski predmet; planovi i slojevi u estetskom predmetu. Estetsko vrednovanje Pojam vrijednosti; umjetničke i estetske vrijednosti; konstituisanje estetskih vrijednosti; umjetnost i kič.	Psihologija: intelektualne sposobnosti i stvaralačko mišljenje; emocionalni život i emocionalni izraz. Književnost: stilistika, lingvistika, teorija književnosti; metode: psihološka, fenomenološka, pozitivizam, strukturalizam... pluralizam; prosvjetiteljstvo i realizam; Borhes, Kiš, Pavić. Sociologija: čovjek kao totalitet, čovjek kao djelatno i stvaralačko biće; kultura, norme, vrijednosti; sloboda, stvaralaštvo, kreacija; kič i šund. Istorija likovne umjetnosti: ključni pojmovi i problemi.

TEMA: ESTETIČKE KATEGORIJE (8 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije
Učenik/ca treba da: – upoznaje i razumije osnovne estetičke kategorije, – ovladava estetičkim pojmovima i koristi ih za valorizaciju konkretnih umjetničkih fenomena i djela, – razvija sposobnost interdisciplinarnog povezivanja znanja, – razvija sposobnost za samostalno korišćenje izvorne literature.	Učenici/e: – analiziraju osnovne estetičke pojmove, – identifikuju odnos između estetičkih kategorija, – procjenjuju estetsku vrijednost konkretnih umjetničkih fenomena i djela, – navode primjere iz neposrednog života, – povezuju nove sa srodnim sadržajima iz drugih oblasti, prethodnim znanjem i iskustvom, – pišu kraće eseje o zadatom problemu.	Lijepo i prekrasno; uzvišeno; ljupko; tragično; komično.	Književnost: Homer, Sofokle, Šekspir, Servantes, Molijer, Tolstoj, Čehov, Kostić, Njegoš, Sterija, Nušić, Andrić. Istorija likovne umjetnosti: ključni pojmovi i problemi. Istorija muzičke umjetnosti: Gregorijanski koral, Vizantijski napjev, Palestrina, Bah, Hendl, Gluk, Mocart, Betoven, Šubert, Šopen, Šuman, Vagner, Smetana, List, Dvoržak, Sen Sans, Orf.

TEMA: UMJETNOST, KULTURA, DRUŠTVO (13 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije
Učenik/ca treba da: – shvata mjesto i značaj umjetnosti u savremenoj kulturi i društvu, – razlikuje granice između umjetnikove autonomije i angažmana u društvu, – razumije odnos između utilitarizma i larpurlartizma, – razumije odnos između umjetnosti, ideologije i tehnike,	Učenici/e: – analiziraju osnovne pojmove, – identifikuju razliku između angažovane umjetnosti i kritike društva, – identifikuju odnos između utilitarizma i larpurlartizma, – identifikuju uzajamne uticaje između umjetnosti, ideologije i tehnike, – navode primjere iz života, – pišu kraće eseje o zadatom problemu.	Umjetnost u okvirima kulture; kultura, civilizacija, društvo; uticaji umjetnosti; angažovana umjetnost i kritika društva; utilitarizam i larpurlartizam; umjetnost i ideologija; umjetnost i tehnika; umjetnost u našem vremenu.	Književnost: Dositej, Petar I, Balzak, Gogolj, Lazarević, Domanović, Malarme, Ilić, Blok, Majakovski, Kafka, Kami, Tišma. Psihologija: društvena sredina, motivi, komunikacija, interakcija. Sociologija: kultura i društvo; normativni i vrijednosni sistemi; kulturna raznolikost; elitna i masovna kultura; kič i šund; (ne)sloboda umjetničkog stvaranja. Istorija likovne umjetnosti. Istorija muzičke umjetnosti: Betoven, Šopen, Vagner, Smetana.

IZBORNA TEMA (prijedlog mogućih izbornih tema) – (15 časova)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacije

Učenic/ca treba da: – detaljnije i dublje upoznaје jednu epohu, problem, pravac ili autora iz oblasti filozofije umjetnosti, – razrješava estetičke dileme iz neposrednog života, – razvija sposobnost za samostalno korišćenje izvorne literature, – razvija kulturu čitanja, usmenog i pismenog izražavanja.	Učenic/e: – identifikuju reprezentativne probleme i autore u oblasti filozofije umjetnosti, – analiziraju osnovne estetičke pojmove i kategorije, – kreiraju tolerantan i zasnovan dijalog, – navode primjere iz neposrednog života, – razrješavaju estetičke dileme, – verifikuju validnost sopstvenih stavova, – pišu kraće eseje o zadatom problemu.	a) Epoha u filozofiji umjetnosti, primjer: antika, srednji vijek, renesansa, klasicizam, romantizam, itd. b) Jedan problem u filozofiji umjetnosti, primjer: problem stvaranja, recepcije, problem ukusa, problem lijepog, problem tragičkog, problem ikone itd. v) Jedan od temeljnih pravaca ili autora iz oblasti estetike i filozofije umjetnosti, primjer: fenomenologija, strukturalizam, pozitivizam itd. odnosno Platon, Aristotel, Kant, Hegel, Hartman, Hajdeger, i drugi.	Književnost: primjeri sa estetičkom sadržinom. Istorija likovne umjetnosti. Istorija muzičke umjetnosti.

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

5.1. Polazišta za nastavu

Nastavnik/ca je u ostvarivanju ciljeva predmetnog programa samostalan/na i istovremeno dužan/na da na što efikasniji način doprinese njihovoj realizaciji. Nastava filozofije umjetnosti treba da podstiče samostalnost mišljenja učenika/ce, mogućnost razumijevanja temelja stvarnosti, saznanja i ljudskog djelovanja. Filozofska refleksija podstiče i omogućava samorazumijevanje i orijentaciju u svijetu, što se postiže povezivanjem nastave sa životom, prethodnim znanjima i iskustvom samih učenika/ca. Učenike/ce treba osposobljavati za kritičko mišljenje i prosuđivanje; upućivati ih na razumijevanje mjesta i značaja umjetnosti u savremenoj kulturi i društvu i preuzimanje odgovornosti za vlastito djelovanje.

Filozofija traži i razvija problemsku svijest, duhovnu samostalnost, otvorenost za druga stanovišta i misaone postavke i spremnost na razmišljanje i dijalog bez predrasuda. Ona upućuje na razumijevanje teksta, tj. razvija sposobnost za interpretaciju (razumijevanje i tumačenje), sposobnost za analizu i sintezu što omogućuje formulisanje sopstvenog mišljenja i njegovu argumentaciju.

Filozofija razvija sposobnost izražavanja, tj. koncentrisanog praćenja predavanja, shvatanje kompleksnih veza i kritičko prosuđivanje. Ona postiče samostalnost, tj. interesovanje da se na temelju sopstvenih pitanja autonomno traga za informacijama i znanjima, koristeći izvornu literaturu i druge instrumente saznanja. Takođe je važna sposobnost vladanja kulturom usmenog i pisanog izražavanja.

Nastava filozofije umjetnosti treba da podstiče razvoj sposobnosti doživljavanja, recepcije i vrednovanja lijepog i doprinosi cjelovitom razvoju ličnosti.

5.2. Izvođenje nastave

5.2.1. Izbornost

Uopšte, u metodskom smislu, nastavu filozofije umjetnosti treba izlagati: jasno, razumljivo i ekonomično. Profesor/ica može imati interpretativno stanovište, ali i da svojim izlaganjem podstiče učenike/ce na samostalno promišljanje. Za tu svrhu najbolje je kombinovati istorijski prikaz slijeda mišljenja sa izlaganjem problemskih sinopsisa u razumijevanju pojedinih teorija i oblasti. Tako se može očekivati da nas filozofija osposobljava za izgradnju vlastitog stava i sopstvenog mišljenja.

Nastavni program je otvoren i dat je orijentaciono bez detaljne operacionalizacije. Program je strukturisan kroz sljedeće komplekse: UVOĐENJE U FILOZOFIJU; OSNOVNA PITANJA FILOZOFIJE; UMJETNOST U OGLEDALU FILOZOFIJE; OSNOVNI PROBLEMI FILOZOFIJE UMJETNOSTI; ESTETIČKE KATEGORIJE; UMJETNOST, KULTURA, DRUŠTVO; IZBORNA TEMA.

Uvođenje u filozofiju treba početi upoznavanjem učenika/ca sa osnovnim duhovnim iskustvima u evropskoj filozofiji; pojmom filozofije i izvorima filozofiranja. Potom ih treba upoznati sa razlikom između teorijske i praktičke filozofije, kao i sa osnovnim filozofskom disciplinama. U ovom poglavlju, učenici/ce treba da shvate prirodu filozofije kao posebnog stava prema svijetu, i da uvide smisao filozofije u domenu umjetnosti, i posebno likovne umjetnosti.

U obrađivanju kompleksa vezanih za **osnovna pitanja filozofije**, nastavni program predviđa uvođenje učenika/ca u razlikovanje temeljnih filozofskih kategorija: ontologije, gnoseologije i etike. Nastavnik/ca ima mogućnost da pronalazi vlastiti metodski postupak prilikom upoznavanja učenika/ca sa značenjem ključnih filozofskih pitanja u kontekstu pomenutih disciplina. Nastavnik/ca treba da osposobljava učenike/ce za preciznu upotrebu filozofske terminologije, i da ih upućuje na prepoznavanje mogućnosti primjene filozofskih kategorija na pitanja umjetnosti. Najefikasniji način prilikom obrade filozofskih problema i problemskih sklopova pruža upoznavanje učenika/ca sa odgovarajućim autorima i njihovim djelima.

U obrađivanju teme **umjetnost u ogledalu filozofije** potrebno je ukazati na značaj razumijevanja predmeta filozofije umjetnosti, potom na razvoj pojma umjetnosti kroz ključne umjetničke epohe, odnos filozofije umjetnosti, umjetničke poetike i umjetničke kritike. Učenike/ce treba upoznati sa specifičnom razlikom i odnosom između filozofije umjetnosti i estetike.

Posebno mjesto u cjelini programa ima problematika koja se odnosi na **osnovne probleme filozofije umjetnosti**. Tema je strukturisana kroz poglavlja: ŠTA UMJETNOST JESTE? UMJETNIČKO DJELO, STVARANJE UMJETNIČKOG DJELA, RECEPCIJA (PRIMANJE) UMJETNIČKOG DJELA, ESTETSKO VREDNOVANJE. U obradi ove teme naročito se treba zadržati na osnovnim problemskim poljima filozofije umjetnosti. Učenike/ce treba uputiti na razumijevanje ključnih pitanja i relacija filozofije umjetnosti, stvaranja i recepcije umjetničkog djela. Nastavnik/ca treba da podstiče učenike/ce na razvijanje sposobnosti kritičkog vrednovanja umjetnosti primjenom estetskih kriterija, na prosuđivanje i razlikovanje umjetnosti od kiča i slično.

Obradom teme **estetičke kategorije** učenike/ce treba uvesti u razumijevanje značenja osnovnih estetičkih pojmova i kategorija. Posebnu pažnju treba posvetiti osposobljavanju učenika/ca za procjenjivanje estetske vrijednosti konkretnih umjetničkih fenomena i djela.

U obradi teme **umjetnost, kultura, društvo** treba naglasiti i obrazložiti značaj umjetnosti u savremenoj kulturi i društvu. Takođe je potrebno elaborirati razliku između umjetnikove autonomije i angažmana u društvu, a potom identifikovati specifične razlike i uzajamne uticaje između umjetnosti, ideologije i tehnike. Posebnu pažnju treba posvetiti razumijevanju značaja interdisciplinarnog povezivanja znanja, pronalaženju specifičnih razlika i isprepletanosti različitih oblasti duovnosti.

Otvorenost programa za autonomiju nastavnika/ca i učenika/ca naročito je naglašena u temi po slobodnom izboru u zavisnosti od interesovanja učenika/ca. U programu je iznesen prijedlog mogućih izbornih tema, koje se odnose na detaljnije i dublje upoznavanje jedne epohe, problema, pravca ili autora iz oblasti estetike i filozofije umjetnosti. U ovom segmentu treba što više koristiti izvorne

tekstove pojedinih filozofa, problematizovati ih i obrađivati kroz dijalog i filozofsku raspravu u kojoj će učenici/e naučiti da se u vlastitom promišljanju koriste filozofskim tekstom i teorijskom argumentacijom.

5.2.2. Nastavne metode i oblici nastavnog rada

Nastavnik/ca pri izboru nastavnih metoda i oblika nastavnog rada treba da se opredijeli za one koje će što efikasnije podsticati aktivno učešće učenika/ca i ujedno omogućiti ostvarivanje ciljeva i sadržaja predmetnog programa. To se može cjelishodno ostvariti adekvatnim izborom i umješnom primjenom različitih metoda i methodskih postupaka koji se kombinuju u zavisnosti od planiranog tipa i cilja časa, oblika rada i prirode programskih sadržaja.

Izbor i primjena nastavnih metoda spadaju u područje nastavnikovog/cinog stvaralaštva. Učenike/ce treba motivisati na misaonu aktivnost u toku samog časa i na učenje s razumijevanjem. To svakako podrazumijeva individualizovani pristup učenicima/ama, upoznavanje njihovog prethodnog znanja, interesovanja i sposobnosti.

Pored značaja koje metode usmenog izlaganja i razgovora imaju u nastavi filozofije, ukazujemo i na značaj diskusije kao oblika filozofskog dijaloga, skandalona, primjenu izvornog teksta i metodu pisanih radova. Primjena metoda aktivnog učenja predstavlja takođe jedan od najefikasnijih načina koji podstiče učenje s razumijevanjem, misaono aktiviranje, razvijanje kulture komunikacije i intelektualno osamostaljivanje učenika/ca.

Kod izbora oblika nastavnog rada (frontalni, grupni, individualni, rad u parovima) treba imati u vidu da se u okviru realizacije jedne nastavne jedinice različiti oblici mogu sinhronizovano kombinovati. Najbolji rezultati se postižu njihovom korelacijom, koja proizilazi iz zahtjeva za korelacijom nastavnog procesa.

Za uspješnije i obuhvatnije realizovanje programa, potrebno je organizovati posjete likovnim izložbama i likovnim galerijama, što bi doprinijelo boljem razumijevanju, dubljoj analizi i pouzdanijoj procjeni estetske vrijednosti konkretnih umjetničkih fenomena i djela. To implicira osposobljavanje i podsticanje učenika/ca za kritičko vrednovanje i valorizaciju djela iz kulture i umjetnosti.

6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Povezivanje sadržaja filozofije umjetnosti sa srodnim sadržajima drugih nastavnih oblasti podrazumijeva saradnju i timski rad između samih nastavnika/ca i uvid u strukturu programskih sadržaja različitih predmeta. To se prije svega odnosi na nastavu književnosti, istorije, sociologije, psihologije, istorije likovne umjetnosti, istorije muzičke umjetnosti, fizike itd.

Isticanje korelacije učenicima/ama znatno olakšava razumijevanje međusobne povezanosti različitih nastavnih predmeta, doprinosi efikasnijem usvajanju novih znanja i njihovom trajnijem zadržavanju.

7. STANDARDI ZNANJA

1. ŠTO JE FILOZOFIJA? (10 časova)

Učenik/ca zna da:

- odredi i obrazloži pojam filozofije
- razumije specifičnost filozofskih pitanja
- razlikuje osnovne filozofske probleme, problemska polja i filozofske discipline
- upotrebljava jezik filozofije
- shvata odnos filozofije i njene istorije
- vrednuje perspektivnost i upotrebljivost filozofije u modernome svijetu i životu.

2. ŠTO JESTE ONO „PRVO“

Učenik/ca umije da:

- zna da obrazloži osobenost ontologije
 - shvata metafizičku potrebu u filozofiji
 - razlikuje temeljne ontološke kategorije
 - razumije probleme ontologije i metafizike
 - spoznaje i razlikuje osnovna stanovišta klasične i moderne metafizike
 - prepoznaje i obrazlaže Parmenidovo i Heraklitovo razvijanje pitanja o bivstvovanju i kretanju
 - razumije Platonovu teoriju ideja i Aristotelovu metafiziku
 - razumije ključne paradigme srednjovjekovlja
 - razumije konstituisanje pojma subjekta i supstancije od Dekarta do Hegela
 - analizira Kantovu kritiku metafizike
 - vrednuje posthegelovsku dekonstrukciju metafizike
- razlikuje i kritički prosuđuje moderne ontološke koncepte.

3. UMJETNOST U OGLEDALU FILOZOFIJE

Učenik/ca umije da:

- navede odredbu pojma umjetnosti;
- prepozna specifičnosti pojma umjetnosti u različitim umjetničkim epohama;
- navede odnos između različitih sistema umjetnosti kroz istoriju;
- razlikuje filozofiju umjetnosti, poetiku i umjetničku kritiku; filozofiju umjetnosti i estetiku;
- objasni razliku između filozofije umjetnosti i estetike;
- primijeni usvojene pojmove na konkretne primjere;

4. OSNOVNI PROBLEMI FILOZOFIJE UMJETNOSTI

Učenik/ca umije da:

- navede osnovna problemska polja filozofije umjetnosti;
- diferencira značenje osnovnih problemskih polja filozofije umjetnosti;
- razlikuje osnovne paradigme i principe u određivanju umjetnosti;
- navede značenje datih pojmova i problema;
- razumije ključna pitanja i relacije filozofije umjetnosti (umjetničko djelo, stvaralac, primalac);
- objasni razliku između pojedinih elemenata u kontekstu strukture umjetničkog djela;
- prikazuje konstituisanje estetskog predmeta na primjerima likovne umjetnosti;
- primjenjuje fenomenološku teoriju o planovima i slojevima na konkretnim primjerima;
- razlikuje specifičnosti umjetničkog djela i estetskog predmeta;
- objasni značenje pojma vrijednosti;

- razlikuje umjetničke i estetske vrijednosti;
- objasni razliku između banalnog i trivijalnog; umjetnosti i kiča; navede primjere iz života;
- kritički vrednuje umjetnost primjenom estetskih kriterija;
- interpretira jedan segment izvornog teksta (po izboru);
- napiše kraći esej o zadatom problemu.

5. ESTETIČKE KATEGORIJE

Učenik/ca umije da:

- diferencira osnovne estetičke kategorije;
- objasni značenje osnovnih estetičkih kategorija;
- obrazloži odnos između osnovnih estetičkih pojmova i kategorija;
- procjenjuje estetsku vrijednost konkretnih umjetničkih fenomena i djela;
- verifikuje validnost sopstvenih stavova;
- interpretira jedan segment izvornog teksta (po izboru);
- napiše kraći esej o zadatom problemu.

6. UMJETNOST, KULTURA, DRUŠTVO

Učenik/ca umije da:

- navede osnovna značenja pojmova: kultura, civilizacija, društvo;
- prepozna značaj umjetnosti u savremenoj kulturi i društvu;
- objasni uticaj umjetnosti u kontekstu savremene kulture;
- identifikuje razliku između angažovane umjetnosti i kritike društva;
- objasni razliku između utilitarizma i larpurlartizma;
- objasni značenje pojmova ideologija i tehnika i odnos umjetnosti prema njima;
- prepozna uzajamne uticaje između umjetnosti, ideologije i tehnike i navede primjere iz neposrednog života;
- kritički prosudi primjere iz sopstvenog života;
- napiše kraći esej o zadatom problemu.

7. IZBORNA TEMA

Učenik/ca umije da:

- identifikuje filozofsku epohu, disciplinu ili jedan od temeljnih pravaca ili autora iz oblasti estetike i filozofije umjetnosti;
- nabroji osnovne pojmove iz izbornog sadržaja;
- prepozna relevantne filozofe za izborni sadržaj;
- objasni značenja osnovnih pojmova i pravilno ih upotrebljava;
- iznosi sopstveno mišljenje o datom problemu;
- interpretira jedan tekst (po izboru);
- samostalno napiše esej, prikaz ili referat.

8. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJA

Provjera znanja i ocjenjivanje učenika/ca je jedan od najsuptilnijih i najkompleksnijih zadataka u nastavi filozofije umjetnosti. Da bi bio u funkciji ostvarivanja ciljeva predmeta, proces vrednovanja treba da obuhvati ne samo provjeru stepena usvojenosti znanja i razmijevanja programskih sadržaja, već i provjeru sposobnosti učenika/ca za analitičko i sintetičko rasuđivanje i primjenu naučenog. To se uspješno može ostvariti kontinuiranom primjenom raznovrsnih oblika provjere znanja (usmenim, pismenim i provjeravanjem primjenom testova), što doprinosi objektivnijem vrednovanju ukupnih aktivnosti učenika/ca i potpunijem sagledavanju njihovog napredovanja.

Nastavnik/ca je odgovoran/na za ocjenjivanje i tu je njegova/njena odgovornost nedjeljiva. Ocjena treba da stimuliše učenika/cu i podstakne njegovo/njeno interesovanje za nastavni predmet. Provjera znanja treba da bude u funkciji dolaženja do novih saznanja, da učenike/ce podstiče na samovrednovanje što se postiže obrazlaganjem ocjene i upoznavanjem učenika/ca sa kriterijumima ocjenjivanja.

U procesu verifikacije i ocjenjivanja stepena ovladanosti problemima, treba uzeti u obzir, kako nivo znanja i poznavanja literature, tako i učešće u diskusiji i postavljanju problema. Polazna osnovna vrednovanja može biti analiza i interpretacija izvornih tekstova, pisanje eseja, ogleđa, prikaza ili referata o određenoj temi ili problemu. Naročito valja cijeniti sklonost za zauzimanje kritičkog stava i izgradnju vlastitog interpretativnog stanovišta.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU

9.1. Literatura

Udžbenici

Nijedan postojeći udžbenik ne zadovoljava zahtjeve predloženog programa, iako se mogu koristiti za pojedine oblasti.

Hrestomatije izvornih tekstova

1. **Filozofska hrestomatija** 1-9, MATICA HRVATSKA, Zagreb, 1978.
2. *Nagovor na filozofiju* (hrestomatija I i II), priredio Vidak Marković, Učenička zadruga gimnazije „Svetozar Marković“, Niš, 1996. i 1997.

Literatura za profesore/ice

a) stručna literatura

1. Bergson, A.: *Smeh*, Lapis, Beograd, 1993.
2. Dr Franjo Marković: *Razvoj i sustav obćenite estetike*, Logos, Split, 1981.
3. Fidler, K.: *O prosuđivanju dela likovne umetnosti*, Kultura, Beograd, 1965.
4. *Filozofija umetnosti* (zbornik), Kolarčev narodni univerzitet, Beograd, 1978.
5. Grlić, D.: *Estetika (I, II i III tom)*, Naprijed, Zagreb, 1976.
6. Gilbert K.E. – Kun H.: *Istorija estetike*, Dereta, Beograd, 2004
7. Hartman, N.: *Estetika*, BIGZ, Beograd, 1979.

8. Kant, E.: *O lepom i uzvišenom*, BIGZ, Beograd, 1986.
9. Zbornik tekstova: *Nova filozofija umjetnosti*, Zagreb, 1972.
10. Zbornik tekstova: *Plastični znak*, Rijeka, 1972, posebno sljedeći tekstovi: R. Bart: *Retorika slike*; H. U. Asenmisen: *Filozofija slike*; J. Velturski: *Slika i značenje*

b) metodička literatura

1. Gvozdrenović, S.: *Metodika nastave filozofije*, Univerzitet Crne Gore, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 1999.
2. Marinković, J.: *Metodika nastave filozofije*, Školska knjiga, Zagreb, 1983.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Nastavu filozofije umjetnosti u srednjim stručnim školama može izvoditi lice koje je u toku univerzitetskog obrazovanja steklo jedno od sljedećih zvanja: profesor filozofije, diplomirani filozof, profesor filozofije i sociologije (240 ECTS). Da bi se planirani programski sadržaji uspješno realizovali, neophodno je kontinuirano stručno-metodičko usavršavanje nastavnika/ca.